

Ochrana osobnosti a náhrada nemajetkovej ujmy v aktuálnej rozhodovacej praxi českých súdov I.

Seminář Justiční akademie SR
Omšenie, 22. – 23. listopadu 2018
JUDr. Petr Vojtek

Zdroje judikatury

www.nsoud.cz

- **Rc – Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek**
- **Soubor (C) – Soubor civilních rozhodnutí NS**
- **PrRo – časopis Právní rozhledy**
- **SoRo – časopis Soudní rozhledy**
- **ObchR – časopis Obchodněprávní revue**
- **SJ – časopis Soudní judikatura**
- **TP – časopis Trestněprávní revue**

Pojmosloví

Odpovědnost za škodu
- zákon č. 40/1964 Sb. (obč. zák.)

x

Náhrada škody a nemajetkové újmy
- zákon č. 89/2012 Sb. (o. z.) – účinný od 1. 1. 2014

Pojmosloví

Kritika právní odpovědnosti
- monografie (Wolters Kluwer, 2018)
JUDr. Václav Janeček, Ph.D.

odpovědnost x závazanost ?

Škoda v. nemajetková újma

§ 2894 o. z.

(1) Povinnost *nahradiť* jinému újmu zahrnuje **vždy** povinnost k náhradě **újmy na jmění** (škody).

(2) Nebyla-li povinnost *odčinit* jinému **nemajetkovou újmu** **výslovně ujednána**, postihuje škůdce, jen **stanoví-li to zvlášť zákon**. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadosti učinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.

Škoda v. nemajetková újma

Nemajetková újma

- **neprojevuje se snížením majetkového stavu poškozeného (jmění)**
- **z povahy věci je vyloučena náhrada, která by znamenala uvedení do předešlého stavu**

Důvody povinnosti hradit újmu

**§ 2909 o. z. – porušení dobrých mravů
(deliktní)**

§ 2910 o. z. – porušení zákona (deliktní)

**§ 2913 o. z. – porušení smlouvy
(kontraktní)**

**§ 2895 o. z. – zvláštní (objektivní – § 2920 –
2950 o. z.)**

Nemajetková újma

Kdy se odčítá:

- **bylo to sjednáno mezi účastníky**

- **stanoví tak zákon**
 - **speciální ustanovení v o. z. či jinde**
 - **§ 2956 o. z. - zásah do hodnot chráněných první částí o. z.**
 - **zdraví – bolest, ZSU (jen na ně se vztahuje Metodika NS), další nemajetková újma - § 2958 o. z.**
 - **usmrcení či zvlášt' závažná zdravotní újma osoby blízké (analytický materiál NS) - § 2959 o. z.**
 - **jiná újma**
 - **jiná újma či újma druhotné oběti - § 2971 o. z.**

Nemajetková újma

Kde to stanoví zvlášť zákon – například:

- **§ 2543 o. z. – újma za narušení dovolené (zájezd)**
- **§ 2988 o. z. – nekalá soutěž**
- **§ 3 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb. (obchodní korporace)**
- **§ 40 odst. I písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. (autorská práva)**
- **zákon č. 82/1998 Sb. (odpovědnost při výkonu veřejné moci)**
- **§ 2956 o. z. – zásah do přirozených práv člověka**

Nemajetková újma – speciální úprava

➤ § 2543 o. z. – újma za narušení dovolené (zájezd)

(1) Při **porušení povinnosti**, za niž odpovídá, nahradí pořadatel zákazníkovi vedle škody na majetku také **újmu za narušení dovolené**, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen.

(2) Odstoupí-li zákazník od smlouvy nebo uplatní-li právo z vady zájezdu, není tím dotčeno jeho právo na náhrady podle odstavce I.

Nemajetková újma – speciální úprava

Cestovní kancelář odpovídá podle § 852i obč. zák. i za imateriální újmu, která u zákazníka nastala porušením závazků vyplývajících z uzavřené cestovní smlouvy.

Rozsudek NS ze dne 28. 4. 2016, sp. zn. 33 Cdo 747/2015 (Rc 58/2017)

- odkaz na tzv. frankfurtské tabulky

Nemajetková újma – speciální úprava

➤ § 2543 o. z. – újma za narušení dovolené (zájezd)

Pojem narušení dovolené, použitý v § 2543 odst. I o. z., vyjadřuje ztrátu či podstatné omezení požitku z trávení volného času, které nelze bez dalšího ztotožnit s tím, že se v průběhu zájezdu vyskytly vady, opodstatňující slevu z jeho ceny. Příčinou narušení dovolené ve smyslu § 2543 odst. I o. z. může být i jiná okolnost, než zmaření nebo podstatné zkrácení zájezdu, avšak jen taková, která zasáhne do průběhu zájezdu s obdobnou intenzitou s důsledkem ztráty požitku, tzv. „radosti z dovolené“. Samotné vady zájezdu, které takovou ztrátu požitku z dovolené nezpůsobí, nárok na náhradu (nemajetkové) újmy za narušení dovolené nezakládají.

Rozhodnutí MěS v Praze, sp. zn. 20 Co 186/2016 – neschváleno do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

Nemajetková újma – speciální úprava

- **Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem**

Náhrada zejména za

- **nepřiměřenou délku řízení**
- **vykonanou vazbu či nezákonný trest**
- **trestní stíhání, které neskončilo odsouzením**

Odovědnost státu za výkon veřejné moci

Vznik nemajetkové újmy způsobené výkonem veřejné moci zpravidla nelze dokazovat (jde o stav mysli poškozené osoby). V řízení se tak obvykle zjišťuje, zda jsou dány objektivní důvody, aby se dotčená osoba mohla cítit poškozenou, tedy zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu by se i jiná osoba v obdobném postavení mohla cítit dotčenou ve složkách tvořících ve svém souhrnu nemajetkovou sféru jednotlivce.

Rozsudek NS ze dne 20. I. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2865/2015

(C I5344)

Odpovědnost státu za výkon veřejné moci

Sama skutečnost, že se advokát v rámci výkonu svého povolání a v důsledku nesprávného úředního postupu orgánu veřejné moci ocitl v konfliktní, emočně vypjaté, stresující či lidsky nepříjemné situaci, nepředstavuje vznik nemajetkové újmy, za kterou by odpovídal stát, nejde-li o zjevný exces v porovnání s obdobnými situacemi, které jsou s výkonem advokacie běžně spojené.

Rozsudek ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3849/2014 (Rc 90/2016)

Náhrada škody s nemajetkovým podtextem

§ 2969 o. z. - náhrada při poškození věci

(2) Poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.

Cena zvláštní obliby – vyšší než cena obvyklá

Svévole a škodolibost – vystupňovaný úmysl

- § 1331 OZO

Rouček, Sedláček, V. díl, str. 948

Randa Antonín, O závazcích k náhradě škody. 6. vydání, Praha 1899, str. 73 - 82

Nemajetková újma na přirozených právech

§ 2956 o. z.

Vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.

Nemajetková újma na přirozených právech

§ 81 o. z.

(1) **Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.**

(2) **Ochrany požívají zejména**

- **život a důstojnost člověka,**
- **zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí**
- **vážnost**
- **čest**
- **soukromí**
- **projevy osobní povahy**

Nemajetková újma na přirozených právech

§ 82 odst. I o. z.

Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu **upuštěno nebo aby byl **odstraněn** jeho následek.**

§ 77 – 78 o. z. – ochrana jména

§ 84 – 90 o. z. – ochrana podoby a soukromí

§ 91 – 103 o. z. – ochrana duševní a tělesné integrity

§ 104 – 110 o. z. – převzetí do zdravotnického zařízení

§ 111 – 117 o. z. – ochrana lidského těla (částí)

Zásahy do zdraví a života

§ 2958 o. z.

- bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetková újma

§ 2959 o. z.

- usmrcení nebo zvlášt' závažné ublížení na zdraví - duševní útrapy manžela, rodiče, dítěte nebo jiné osoby blízké

Nemajetková újma - zvláštní

§ 297 I o. z. – tzv. malá generální klauzule

Odůvodňují-li to **zvláštní okolnosti**, za nichž škůdce způsobil újmu **protiprávním činem**, zejména

- **hrubá nedbalost** - důležitá právní povinnost,
- **úmysl** z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášt' zavrženíhodné,
 - nahradí škůdce též **nemajetkovou újmu každému**, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit – **zejména druhotná oběť**

Nemajetková újma – výše náhrady

§ 295 I o. z.

(2) Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

x § 2958 a 2959 o. z. – peněžitá náhrada

Nemajetková újma – výše náhrady

§ 2957 o.z. - způsob a výše přiměřeného zadostiučinění
- je třeba odčinit **okolnosti zvláštního zřetele hodné:**

- **úmyslné způsobení újmy**, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci,
- **násobení účinků** zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost,
- **diskriminace poškozeného** se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru
- **jiné obdobně závažné důvody**
- **obava poškozeného** ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví

Adhezní řízení

Rt 14/2014 (8 Tdo 46/2013) – nemajetková újma oběti znásilnění

- řešeno podle § 13 obč. zák.
- částka 500 000 Kč za ponížení při vynuceném pohlavním styku

Adhezní řízení

Rozsudek KS v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. I 4 To I 73/2016 – rozlišení nemajetkových újem oběti více znásilnění a dlouhodobého týrání a ponižování

- bolestné – 34 502 Kč
- ztížení společenského uplatnění – 454 928 Kč
- újma na ostatních přirozených právech – 500 000 Kč

Adhezní řízení

Náhrada nemajetkové újmy ve výši 1 000 000 Kč náleží poškozené, kterou pachatelé loupeže přivázali ke stromu a vystavili stresující situaci z obavy o život za situace, kdy se poškozená nemohla pohybovat ani volat o pomoc a v noci, v lese, v nepříznivých klimatických podmínkách postupně prochládala bez naděje, že ji někdo najde a zachrání před hrozící smrtí.

Rozsudek VS v Praze ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 8 To 34/2015 (SoRo II-12/2017)

Adhezní řízení

Odškodnitelnou nemajetkovou újmou je i zásah do osobnostního práva výhrůžkou usmrcení poškozeného (míření střelnou zbraní, výstřel u hlavy poškozeného, vyhrožování politím benzínem a zapálením).

Rozsudek OS v Mělníku ze dne 25. 6. 2015, sp. zn. 3 T 3/2015 (SoRo I/2018)

Adhezní řízení

OS v Táboře, sp. zn. 6 T 110/2014 – rozsudek ze dne 23. 1. 2015 – zrušen usnesením KS ČB sp. zn. 14 To 79/2015 - podmíněné zastavení

Fyzické napadení vedoucí k poranění obličeje může přivodit poškozenému duševní útrapy v souvislosti s jeho vztahy k dalším osobám, se sociálním postavením v rodné obci a při studiu. Bez ohledu na vytrpěnou bolest jde o odškodnitelnou nemajetkovou újmu spojenou se zásahem do osobnostních práv a do důstojnosti poškozeného. (SoRo 1/2018)

- přečin výtržnictví (§ 358 odst. 1 tr. zák.), přečin ublížení na zdraví (§ 146 odst. 1 tr. zák.) – fyzické napadení – 4 údery pěstí do obličeje před domem – tříštivá zlomenina nosních kůstek – trest 8 měsíců odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu v délce 20 měsíců

- náhrada nemajetkové újmy – zásah do osobnostních práv napadeného a do jeho důstojnosti – duševní útrapy a újma v sociálních vztazích v rodné obci (veřejné ponížení) a ve studiu – podle § 2956 a 2957 o. z. – 5 000 Kč

Adhezní řízení

Odškodnitelnou nemajetkovou újmou je i újma, která byla způsobena poškozenému tím, že pachatel vloupání narušil jeho soukromý prostor, chodil po bytě a prohlížel si soukromé věci poškozeného.

Rozsudek OS v Semilech ze dne 7. 9. 2015, sp. zn. 2 T 92/2015 (SoRo I/2018)

Adhezní řízení

Nepřizná-li soud v trestním (adhezním) řízení zcela uplatněný nárok na náhradu za usmrcení osoby blízké z jakéhokoliv důvodu, například s poukazem na spoluzavinění poškozeného, a se zbytkem nároku odkáže pozůstalé na řízení ve věcech občanskoprávních, nejde v tomto rozsahu o věc pravomocně rozsouzenou a lze ji v občanskoprávním řízení znovu projednat, aniž by byl soud vázán závěrem trestního soudu o spoluzavinění poškozeného.

Usnesení NS ze dne 25. 5. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1689/2017
(SoRo II-12/2017)

Dědění nároku

Zemřel-li v době od 1. 1. 2014 poškozený, jenž utrpěl újmu na zdraví před tímto datem, stávají se součástí pozůstalosti (§ 1475 odst. 2 a § 3069 o. z.) nároky na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které poškozený za svého života uplatnil u soudu.

Usnesení NS ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3556/2016 (Rc 133/2018)

Dědění nároku

Nárok na náhradu za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké (§ 2959 o. z.), který byl za života oprávněné osoby uplatněn u soudu, tvoří po její smrti součást pozůstalosti a přechází na dědice bez ohledu na to, zda jim samotným jako osobám blízkým usmrcenému vznikl nárok na jednorázovou náhradu a zda jej uplatnili.

Usnesení NS ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. 25 Cdo 293/2018 (Rc – listopad 2018)

*Děkuji Vám za laskavou pozornost
Petr Vojtek*